

WAIKAPA WHARE MANUHIRI

Ko te kainga Maori i Waipapa. Akarana, i te orokohanga-nga ai he mea hoko mai i a Ngati Whatua i te tau 1840 e 3,000 nga eka. Ko te utu e £50, e 50 nga paraikete, e 20 nga tarau, e 20 nga haate, 10 nga wakete, 10 nga potae keepa, e 4 nga kaaho tupeka, ko te pouaka paipa. 100 iari pihi kaone, 100 nga kohua, ko te peeke huka, ko te peeke paraoa me nga toki e 20. Nga kai-whakamana i te tiiti i hokona ai ko Meiha Reana raua ko Kapene Haimona. Ko te Haimona tenei nona te ingoa i tetahi o nga tiriti nui o te taone.

I taua wa ka whakaaroa he mea tika rawa kia wehea tetahi wahi hei kainga motuhake mo nga Maori. I te tau 1851 ka rahuitia e ono eka me te koata. Kahititia ana. I taua wa ka hangaia nga whare ka whakaritea he kai-tiaki a, he koata eka i kapi ko te toenga atu he mea rihi i taua kainga. Ka rua tekau ma rima tau inaiane i o te hanganga e tu nei te whare pereki.

He nui nga mea e mau maharatia ana mo Waipapa i te mea kua tuturu hei kainga mo nga Maori a, e hoki ai te whakaaro ki nga ra kua huri ki muri. He huinga he nohoanga no te iti no te rahi, no nga rangitira o et Tai Tokerau, o roto o Hauraki, o nga taniwha o Waikato me etahi atu o nga iwi maha noa. I muri mai nei, i a Hone Heke e ora ana ko Waipapa tetahi o nga kainga e korero ai ia i nga mahi o te Paremata tae noa ki tona matenga. I reira e takoto ana kia tangihia e ona iwi o konei: tera atu etahi ahuatanga i roto o Waipapa. I enei tau tata nei he nohoanga no te hunga e haere ana ki nga Kooti Whenua me etahi atu mahi nunui ki Akarana. Ina tata nei i noho ai a Te Puea ratou ko tona Ope ngahau i a ia e rapu ana i nga mahi hei awinhi i ona iwi. Ahakoa i enei ra kua haere etahi ki nga whare pakeha noho ai ina tae ki Akarana, kei te tuwhera tonu a Waipapa ki te iwi Maori.

I te mea kua kaha rawa te tupu haere o te taone o Akarana a, ko te marae o Waipapa he torutoru nei nga hikoi ka tae atu ai ki te teihana hou o te tereina kei te mahia inaiane; ko te wariu hoki o Waipapa kua piki rawa, a tera taua takiwa o te taone e meinga hei tino wahi mo nga mahi nunui o te taone. No reira kei te whakaarohia i tenei ra he mea pai rawa ki te taea me whakaneke taua kainga kia ahua tawhiti atu a, ko te tekibana o Waipapa me rihi tera e nui noa te hua hei whangai i te Waipapa hou. tera hoki e hangaia i runga i te mahi whare o enei ra. Otira e taea ai tenei whakaaro me hanga rawa he ture i te tuatahi. Otira ahakoa tau ki tehea tikanga, e kore a Waipapa e warewaretia e te iwi Maori.

TINO ARIKI O HAMOA.

No te 16 o Hune nei ka hoki a Tino Ariki Tamahehe (Tamasese) ki Hamoa, he upoko-ariki tenei tangata no tetahi